FINANSIJSKI IZVEŠTAJI – NEZAKONITOSTI I GREŠKE

FINANCIAL REPORTS – ILLEGALITIES AND FAULTS

Nevenka Nićin

Fakultet za poslovno industrijski menadžment Univerziteta “Union – Nikola Tesla” u Beogradu, Beograd

Dragana Trnavac

Fakultet za poslovno industrijski menadžment Univerziteta “Union – Nikola Tesla” u Beogradu, Beograd

Milan Đuričić

Fakultet za poslovno industrijski menadžment Univerziteta “Union – Nikola Tesla” u Beogradu, Beograd

©MESTE

JEL Category: **D73, G32, K42**

Apstrakt

Finansijsko izveštavanje, pored niza drugih relevantnih faktora mora u svom fokusu primarnih ciljeva da ima u vidu obezbeđenje što višeg nivoa opšteg društvenog blagostanja, kao strateškog cilja svakog društva. Kvalitet finansijskog izveštavanja u jednoj zemlji je direktno proporcionalan i korespondira sa opštim ekonomskim blagostanjem te zemlje, jer finansijski izveštaji sadrže korisne informacije na osnovu kojih se donose optimalne ekonomske odluke brojnih poslovnih subjekata i vrši efikasna alokacija ekonomskih resursa posredstvom tržišta kapitala. Interes je društvene zajednice da stalno unapređuje kvalitet finansijskog izveštavanja pošto se na taj način stvaraju preduslovi za povećanje efikasnosti privređivanja, efikasno funkcionisanje tržišta kapitala i poboljšanje privrednih performansi u celini. Postoje brojni načini za klasifikaciju tehnika krivotvorenja finansijskih izveštaja. Pet osnovnih tipova ili tehnika krivotvorenja su iskazivanje fiktivnih prihoda, krivotvoreno vrednovanje (procenjivanje) sredstava; nepravilno razgraničenje poslovnih transakcija; prikrivanje (podcenjivanje) obaveza i prihoda; i neadekvatno obelodanjivanje. Kako bi efikasno obavljala svoju važnu društvenu ulogu – uloga čuvara javnog interesa, revizorska profesija u XXI veku mora stalno da unapređuje proces revizije, dosledno primenjuje standarde za reviziju i izveštavanje, povratu poverenje tržišta kapitala i korisnika finansijskih izveštaja u kvalitet svoga rada.

Adresa autora zaduženog za korespondenciju:

Nevenka Nićin

nicinnevenka@gmail.com

Ključne reči: finansijski izveštaji, blagostanje, revizija, krivotvorenje, profesionalni skepticizam

Abstract

Financial reporting, in addition to a number of other relevant factors must be in its primary focus on the goals that takes into account the provision of the highest level of general social welfare, as well as the strategic goal of every society. The quality of financial reporting in a country is directly proportional to and corresponded with general economic well-being of the country, because the financial statements contain useful information on which to make optimal economic decisions of numerous business entities (users of financial statements) and performs efficient allocation of economic resources through the market of capital. The interest of the community to continuously improve the quality of financial reporting since, thus, creates preconditions for increasing the efficiency of the economy, the efficient functioning of markets of capital and improving economic performance in general.

There are numerous ways to classify techniques for forging financial statements. Five basic types or counterfeiting techniques are presentation of fictitious revenue, counterfeit evaluation (assessment) funds; improper demarcation of transactions; concealment (understatement) liabilities and income, and inadequate disclosure. In order to effectively carry out its important social role-the role of guardian of the public interest, the auditing profession in the twenty-first century must constantly improve the review process, consistent with applicable auditing standards and reporting, regain the confidence of the market of capital and the users of the financial statements in the quality of their work.

Keywords: financial statements, welfare, auditing, forgery, professional skepticism

1 UVOD

Neophodno je napraviti jasnu razliku između grešaka i nezakonitih radnji ili pronevera. I jedne i druge mogu biti od materijalnog značaja ili zanemarljive. Pod terminom greške podrazumevaju se nenamerne radnje i postupci osoblja klijenata koje rezultiraju u netačnom iskazivanju nekih pozicija u bilansu. Pod terminom nezakonite radnje ili pronevere se podrazumevaju one radnje i postupci osoblja klijenata koje su namerne radnje i unapred planirane. Samo nezakonite radnje se javljaju u dva posebna oblika i to kao krivotvoreno finansijsko izveštavanje i nezakonito prisvajanje imovine. Ali, nezavisno od toga i jedna i druga pojava u suštini odražava falsifikovanje bilansa.

Porast kriminalnih radnji je zabeležen tokom poslednjih godina, što je podstaklo kompanije da pronalaze nove načine borbe sa ovom vrstom aktivnosti. Na postojanje kriminalne radnje uglavnom ukazuju:

1. sumnje, prigovori ili glasine o kriminalnoj radnji koje potiču od trećih lica,
2. intuicije ili sumnje lica koje se bavi istragom i
3. iznenadno otkriće da nešto nedostaje (gotovina, imovina, izveštaji, datoteke...).

Revizor retko na samom početku procesa može utvrditi da je počinjena kriminalna radnja, krađa ili pronevera.

Prevara može biti počinjena na štetu organizacije ili u korist organizacije. U prvom slučaju najčešće se radi o prevarama koje počinje rukovodioci najvišeg nivoa, dok se prevare u korist organizacije manifestuju u vidu izbegavanja plaćanja poreza ili davanja mita radi dobijanja ugovora. Kriminalne radnje koje počinje zaposleni u organizaciji utiču prvenstveno na njeno poslovanje, a ako se ne otkriju i spreče, mogu narušiti reputaciju organizacije.

Institucije koje se bave privrednim i finansijskim kriminalom, kao što su pravosuđe i poreski organi, često nemaju dovoljno osposobljen kadar za suočavanje sa prevarama. Taj kadar bi trebalo da čine iskusni profesionalci, posebno obučeni revizori za otkrivanje kriminalnih radnji i sprovođenje forenzičkih istraga za potrebe pravosudnih organa. Tako se u poslednje vreme diferencira posebno zanimanje istražni revizori, odnosno forenzički revizori. Osnovni cilj forenzičke revizije je otkrivanje kriminalne radnje u izveštajima klijenta, bez obzira na veličinu njene materijalnosti.

2 KRIMINALNE RADNJE U IZVEŠTAJIMA

U Međunarodnim standardima revizije, kriminalna radnja se definiše kao namerna aktivnost jednog ili više rukovodilaca, lica ovlašćenih za upravljanje, zaposlenih ili trećih strana, koja uključuje obmanjivanje radi sticanja nepripadajuće

ili nezakonite dobiti. Američki institut ovlašćenih javnih računovođa definisao je dve osnovne kategorije kriminalnih radnji:

1. namerno pogrešno prikazivanje finansijskih informacija i
2. neopravdano prisvajanje imovine.

Udruženje ovlašćenih istraživača prevara (ACFE) prevaru u izveštajima definisalo je na sledeći način (IAA, 2009): „Namerno, promišljeno, netačno tvrđenje ili izostavljanje materijalnih iskaza, ili računovodstvenih podataka, koji posmatrano sa ostalim informacijama u celini, navode na to da čitalac promeni ili preuredi svoju procenu ili odluku“. ACFE je definisao i pojam krivične kriminalne radnje gde se navodi da ona podrazumeva lažno predstavljanje materijalnih činjenica jedne strane sa namerom obmane i navođenja druge strane da se opravdano puzda u činjenice koje će joj naneti štetu (povredu ili gubitak).

Prema Međunarodnim standardima inteme revizije, kriminalna radnja obuhvata sve nezakonske radnje koje imaju karakteristike obmane, prikrivanja ili zloupotrebe poverenja. Ove radnje nisu uslovljene pretnjom, nasiljem ili fizičkom silom. Kriminalne radnje mogu počinili lica i organizacije sa ciljem sticanja novca, imovine ili usluga u cilju izbegavanja plaćanja ili gubitaka usluga, ili u cilju osiguravanja lične ili poslovne dobiti.

Protivpravno prisvajanje sredstava je kategorija kriminalne radnje u finansijskim izveštajima koja se najčešće čini od strane zaposlenih u organizaciji ili njihovim dogovorom sa trećim licima. Ovu vrstu prevare mogu počinili članovi rukovodstva kompanije ili zaposleni ili bilo ko drugi kome je povereno da drži i upravlja imovinom i interesima organizacije. U ovom slučaju, zaposleni koriste svoju poziciju kako bi zloupotrebili resurse organizacije, odnosno uzimali, prisvajali i koristili za svoje lične potrebe materijalna sredstva pravnog lica.

Riziku ove kategorije prevare u izveštajima izložen je veliki broj preduzeća bez obzira na to da li se radi o javnim ili privatnim preduzećima, bez obzira na delatnost i veličinu preduzeća. Postoje dve grupe preduzeća koje su podložnije riziku pronevere imovine, a tu grupu čine preduzeća čiji je razvoj ubrzan, a nije praćen adekvatnim razvojem sistema interne kontrole. Takva

situacija, u kojoj je izostavljena adekvatna interna kontrola, otvara više mogućnosti da se počine kriminalne radnje. Drugu grupu čine preduzeća koja se nalaze u teškoj situaciji i kod kojih dolazi do menjanja zaposlenih u svim nivoima, pri čemu dolazi i do narušavanja stabilnosti interne kontrole, popuštanja nadzora, a time i do povećanja rizika pronevere imovine.

Protivpravno prisvajanje sredstava je po brojnosti najprisutniji vid zloupotrebe. Tom zloupotrebom su oštećeni vlasnici i uprava entiteta i zbog toga entiteti treba da putem dobre organizacije i pažljivim izborom zaposlenih svedu ovu vrstu zloupotrebe na što niži nivo.

3 LAŽNO FINANSIJSKO IZVEŠTAVANJE

Lažno finansijsko izveštavanje se definiše kao nameran akt izdavanja iskrivljenih i obmanjujućih finansijskih izveštaja u nastojanju da se izbegne negativno mišljenje o finansijskoj stabilnosti organizacije. U takvim izveštajima se naglašavaju pozitivni i umanjuju negativni efekti, pri čemu se uključuje i izostavljanje relevantnih podataka iz izveštaja ili čak menjaju podaci kako bi se obmanuli poverioci i investitori.

Ove kriminalne radnje su svojstvene višem menadžmentu i izvršavaju se za organizaciju, u korist organizacije i počinioaca. Lažnim finansijskim izveštavanjem menadžment želi da ispuni jednu od sledećih strategija:

1. prikazivanje više dobiti u odnosu na ostvarenu dobit putem povećanja prihoda i dobitka i/ili smanjenjem rashoda i gubitka tekućeg perioda;
2. prikazivanje niže dobiti u odnosu na ostvarenu dobit iskazivanjem nižih prihoda i dobitaka i/ili viših rashoda i gubitaka tekućeg perioda.

Lažno finansijsko izveštavanje se ispoljava u vidu pet povezanih oblika, i to: aktivni prihodi, lažna vremenska razgraničenja, prikrivanje obaveza i troškova, nepravilna obelodanjivanja i nepravilna vrednovanja imovine.

4 FIKTIVNI PRIHODI

Fiktivni prihodi su oblik lažnog finansijskog izveštavanja u kojem se namerno vrši

evidentiranje nepostojećeg prihoda od prodaje roba ili usluga. Ti prihodi se kreiraju evidentiranjem prodaje do koje nikad nije došlo i mogu da uključuju fiktivne ili stvarne kupce.

Kod kriminalnih radnji koje se odnose na prevremeno priznavanje prihoda, počinilac u nameri da pogrešno iskaže visinu ostvarenih prihoda, vrši fakturisanje robe koja još nije isporučena, niti su na kupca prešli svi rizici i koristi od njene kupovine, niti je sa kupcem sklopljen dogovor oko smeštanja iste kod prodavca do vremena preuzimanja.

Prikrivanje obaveza i troškova je kriminalna radnja koja se odnosi na odgađanje evidentiranja obaveza tako da tekuća godina prikazuje manje rashode, a nastala obaveza se evidentira u prvom mesecu naredne godine. Drugi način prikrivanja obaveza jeste da se one prenesu negde drugde. Ukoliko je kompanija velika i ima zavisna preduzeća, ona može da prenosi obaveze na zavisno preduzeće, naročito ako se u tim preduzećima ne vrši revizija ili ako reviziju vrše različite revizorske firme. Takva situacija predstavlja pogodnu podlogu za ovakvu vrstu kriminalne radnje.

Korupcija i njeno otkrivanje kao jedne složene kriminalne radnje predstavlja revizoru veliki problem zbog toga što obe strane koje učestvuju u korupciji štite jedna drugu, jer i ona strana koja daje i druga koja prima mito imaju koristi.

Korupcija nanosi štetu ne samo preduzećima kao pojedinačnim jedinicama, nego i celoj ekonomiji jedne zemlje, jer ona razara poverenje investitora, zbog čega niko ne želi da ulaže u tu zemlju, snižava kreditni rejting zemlje, sprečava rast i negativno utiče na razvoj.

Revizor (Milojević, 2011) nije, niti može biti odgovoran za kriminalne radnje i greške drugih. Mišljenje koje je zastupljeno u revizorskoj profesiji je da to što se revizija obavlja jednom godišnje deluje kao prevencija od oblika kriminalnih radnji u organizacijama i dovodi do manje pogrešnih iskaza u izveštajima.

5 ULOGA REVIZIJE U BORBI PROTIV KORUPCIJE

Metode otkrivanja korupcije mogu biti sledeće: klasifikovanje transakcija prema dobavljačima i ispitivanje neuobičajenog prometa koji je iznad

očekivanja; nasumična istraga u vezi sa svim dobavljačima, uključujući vlasnike, krupnije akcionare i njihov odnos sa zaposlenima; periodična provera ugovora i odobrenih faktura, makar i kroz uzorak, tokom svake revizije; provera autentičnosti dobavljača, makar i putem uzorka; rotiranje dužnosti kod odobravanja ugovora i/ili dobavljača i obaveza u vezi sa tenderom.

Revizori tokom ispitivanja finansijskih izveštaja mogu naići na situacije u kojima ima primese korupcije. Međutim, oni mogu svoje nalaze u izveštajima proslediti istražnim agencijama za dalje ispitivanje o slučaju korupcije. Stoga, revizori mogu imati važnu ulogu u pomaganju agencijama odgovornim za istrage protiv navodnih slučajeva korupcije.

U ulozi istražne agencije može se javiti interna revizija, policija, sudstvo ili specijalizovano telo za korupcijske slučajeve. Istraga se može pokrenuti na prigovor ili žalbu građanina, zaposlenih, revizora ili nadzornika u organizaciji. Istražnom osoblju agencija koje je raspoređeno za određeni slučaj od velike koristi mogu biti interni revizori, jer oni poznaju način rada u različitim delovima organizacije. Interni revizori mogu pomoći istražnom osoblju u tumačenju različitih pravila i objašnjenju različitih praksi i podeliti im neke poverljive informacije. Uloga internog revizora je da pruži mišljenje bazirano na objektivnoj proceni efikasnosti poslovanja, internih kontrola, upravljanja rizikom, korporativnih politika i drugih ključnih procesa u preduzeću.

Revizori vrhovnih revizijskih institucija u svako vreme tokom provođenja revizije moraju biti svesni rizika da su se možda dogodile kriminalne radnje i druge nepravilnosti. Zbog toga revizori, prilikom izrade plana revizije za određenog klijenta, ocenjuju delovanje interne kontrole u meri da je moguće da se proceni rizik da prevara može uticati na to da finansijski izveštaji sadrže materijalne pogrešne iskaze ili uključuju nepravilne transakcije.

Zakonom je regulisano da vrhovna revizijska institucija, nakon što informiše lice koje rukovodi revidovanim izveštajima, obavesti nadležne organe kada postoji sumnja o izvršenju nezakonitih radnji. Vrhovna revizijska institucija je o tome dužna da obavestiti i Ministarstvo finansija i odgovornog ministra.

6 TEHNIKE REVIZIJE UZ POMOĆ RAČUNARA

Postoji mnogo situacija i okolnosti u kojima proces forenzičke revizije nije moguće srovesti bez pomoći revizijskih tehnika uz pomoć računara – CAAT tehnika (Petković, 2011). CAAT tehnike su kompjuterski programi koje revizor koristi radi obrade i analize podataka sadržanih u informacionom sistemu pravnog lica. One mogu poboljšati efikasnost i efektivnost postupka revizije i obezbediti adekvatnu proveru kontrole i suštinske postupke ispitivanja tamo gde ne postoji vidljiv revizijski trag, odnosno gde su obim uzorka i populacija vrlo veliki.

Prilikom planiranja procesa revizije, revizor treba da razmotri odgovarajuću kombinaciju ručnih tehnika revizije i tehnika uz pomoć računara. Prilikom odlučivanja o korišćenju CAAT tehnika, treba razmotriti sledeće faktore: znanje, stručnost i iskustvo revizorskog tima iz oblasti informacionih tehnologija; raspoloživost CAAT tehnika i odgovarajućih kompjuterskih resursa i podataka; nepraktičnost izvođenja ručnih testova; efektivnost i efikasnost i vreme izvođenja.

CAAT tehnike se mogu koristiti u obavljanju različitih postupaka revizije, kao što su: provera prometa i salda; analitički postupci; provera opštih kontrole; programi za uzorkovanje radi izvlačenja podataka za revizijsku proveru; provera aplikativnih kontrole i rekonstrukcija obračuna koji su izvršeni u okviru računovodstvenog sistema pravnog lica.

7 METODE ZA OTKRIVANJE KRIMINALNIH RADNJI

Kriminalna radnja je strategija da se ostvari lični cilj ili cilj organizacije. Ti ciljevi se mogu ostvariti na pošten ili na nepošten način. Svaku kriminalnu radnju odlikuju sledeća tri faktora: pritisak; znanje i mogućnost da se poćini kriminalni ćin i opravdanje za prevaru.

Ta tri faktora predstavljaju uglove trougla kriminalne radnje.

Pritisak se odnosi na okolnosti u privatnom životu poćinioća koje ga navode i motivišu na krađu. Motivacija ili pritisak je položaj rukovodstva, odnosno zaposlenih koji im pružaju razlog da poćine prevaru. Obićno se taj pritisak ispoljava u

vidu finansijskih potreba, potreba zadovoljavanja svog ega ili kao posledica frustracije.

Mogućnosti su okolnosti koje postoje u okviru organizacije i pružaju prilike za izvršenje prevare. Lićni primer koji daje uprava pruža jasan signal zaposlenom osoblju o usvojenim pravilima ponašanja kompanije i shvatanju važnosti kontrole. U sistemu odgovarajućih kontrola, adekvatnog nadzora od strane rukovodstva i etićkih standarda za zaposlene, mogućnosti za kriminalne radnje su u velikoj meri smanjene.

Pojedinci koji su poćinili prevaru imaju određen način razmišljanja koji im omogućava da nađu izgovor kojim će opravdati to što su ućinili. Oni na taj način stvaraju odbrambeni mehanizam kako bi opravdali i zašćitili sebe. Ako zaposleni shvate da se kršenje etićkih standarda kompanije neće tolerisati i ako vide da se menadžment ponaša po strogim etićkim standardima i dosledno pokazuje visok integritet tada se za prevaru teško može naći razumno opravdanje.

8 SPREĆAVANJE KRIMINALNIH RADNJI

Prilikom razvoja sistema za kontrolu kriminalnih radnji veoma je teško znati šta treba da se zašćiti i kako to zašćiti ukoliko prethodno nije obavljena procena i identifikovanje rizika u datom pravnom subjektu. Koliko je važno otkrivanje kriminalne radnje, toliko je važno i minimiziranje, odnosno sprećavanje kriminalne radnje u najvećem mogućem stepenu. Da bi kriminalne radnje sveo na minimum, pravni subjekat može da pronae efektivan način da poveća percepciju otkrivanja kriminalnih radnji. Strah od zatvora, poniženja ili gubitka ugleda su dovoljni razlozi da odvrate mnoge potencijalne poćinioće i da ih navedu da razmisle da li je to vredno cene koja se može platiti. Mere za sprećavanje kriminalnih radnji su: nadzor, anonimne dojavae, politike i procedure, redovna revizija, nenajavljena revizija, interne kontrole, sudski postupak.

9 IZVEŠTAVANJE RUKOVODSTVA, KORISNIKA FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA I ZAKONODAVNIH ORGANA

Kada revizor pribavi dokaze o postojanju kriminalne radnje ili sumnja u njeno postojanje, on treba o tom pitanju da izvesti odgovarajući nivo

rukovodstva (Ničin, Samardžić, & Pušara, 2011). Ovo je neophodno čak i ako njihov efekat nije materijalno značajan, odnosno ako je u pitanju slučaj koji se može smatrati nebitnim. Kada se radi o izveštavanju o kriminalnim radnjama, odgovarajućim nivoom rukovodstva se smatra nivo koji je najmanje za jedan stepen iznad osobe za koju se pretpostavlja da je upletena u kriminalnu radnju. U okolnostima u kojima su integritet ili poštenje rukovodioca ili lica ovlašćenih za upravljanje dovedeni u pitanje, revizor će razmotriti potrebu za pravnim savetima radi određivanja daljih aktivnosti.

Revizor treba da izrazi mišljenje sa rezervom ili negativno mišljenje, ako na osnovu dokaza koje je dobio u procesu revizije izvede zaključke da kriminalna radnja ili greška ima materijalno značajan efekat na finansijske izveštaje, a taj efekat nije na odgovarajući način odrađen ili ispravljen. Ako je revizor bio sprečen od strane pravnog lica-klijenta revizije u pribavljanju dovoljnog i odgovarajućeg dokaza da bi ocenio da li je kriminalna radnja imala materijalni uticaj na finansijske izveštaje, tada će revizor izraziti mišljenje s rezervom ili uzdržavajuće mišljenje po osnovu ograničenja obima revizije.

Revizor ima profesionalnu odgovornost da poštuje princip poverljivosti informacije klijenta, što isključuje mogućost izveštavanja o kriminalnim radnjama lica izvan klijenta revizije, međutim, pojedini nacionalni zakoni u okolnostima kada postoje dokaz o kriminalnim radnjama propisuju obavezu revizora da naruši princip poverljivosti čuvanja informacija, i o materijalno značajnim greškama informišu nadležne organe. Revizor u takvim okolnostima treba da razmotri da li je potrebno traženje pravnog saveta radi određivanja budućih aktivnosti koje imaju za cilj preduzimanje neophodnih koraka u razmatranju aspekata javnog interesa i identifikovane kriminalne radnje.

10 ZADACI FORENZIČKE REVIZIJE

Forenzička revizija predstavlja sveobuhvatnu istragu računovodstvenih i drugih zapisa koju provode stručne osobe s ciljem identifikovanja prevare ili otklanjanja sumnji u nastanak prevare, pri čemu se prikupljaju dokazi koji se mogu koristiti u sudskoj parnici, a koje ispitivač po potrebi prezentuje na sudu.

Osnovni cilj forenzičke revizije je otkrivanje kriminalnih radnji u izveštajima pravnog lica-klijenta revizije, bez obzira na stepen njenog uticaja na tačnost i objektivnost finansijskih izveštaja. Da bi se u celini ispunio cilj forenzičke revizije, forenzički revizori treba da:

- otkriju i imenuju izvršioca kriminalne radnje,
- odrede mesto izvršenja,
- odrede vreme izvršenja kriminalne radnje,
- izračunaju materijalne štete nastale zbog kriminalne radnje i
- opišu tehnike izvršenja kriminalne radnje.

Zadaci forenzičke revizije su otkrivanje, sprečavanje i istraživanje prevare u preduzeću, ispitivanje osumnjičenih osoba, istraživanje pravnog sistema, pisanje izveštaja za sud i pružanje stručnih iskaza na sudu. Forenzički revizori učestvuju u sledećim aktivnostima:

- ispitivanju i analiziranju dokaza o počinjenoj prevari,
- razvijanju kompjuterskih aplikacija koje će poslužiti u analizama i prezentacijama o finansijskim dokazima,
- prezentacijama rezultata istraživanja u vidu izveštaja i kompletiranja dokumentacije,
- učestvovanju u pravnim postupcima, uključujući svedočenja na sudu u ulozi svedoka-stručnjaka, te pripremanju vizuelnih sredstava, koji će služiti kao dokaz na suđenju.

11 ZAKLJUČAK

Istraživanja sprovedena poslednjih deset godina uspela su da otkriju obim kriminalnih radnji i najefektivnije načine za otkrivanje i suzbijanje istih. Uspesna borba protiv kriminalnih radnji predstavlja kombinaciju sprečavanja, otkrivanja, istraživanja, i preduzimanja pravnih mera.

Revizija kriminalnih radnji nije lak posao, jer je takav rad često frustrirajući i naporan za one koji ga obavljaju. Revizor kriminalnih radnji je okružen podacima, dokumentima, izveštajima, analizama, opažanjima i beleškama sa intervjuva, pri čemu on mora da zapamti različita vremena, datume, mesta, ljude, politike i procedure. Sve ovo ukazuje na to da je tempo revizije i radnog okruženja uglavnom veoma zahtevan.

Dobri forenzički revizori i istražitelji svoja znanja o računovodstvu i sprovođenju zakona stižu putem obuke, ali i oni se razlikuju kao osobe. po svom načinu komunikacije, po stilu života i po svojim uverenjima i vrednostima. Način na koji revizor razmišlja je takav da sugerise da su kriminalne radnje moguće u svakoj organizaciji. To je jednostavno pitanje motiva, mogućnosti i integriteta zaposlenih i rukovodstva. Prema tome, revizorski programi i procedure treba da u dovoljnoj meri obezbede proveru internih kontrola i njihove usklađenosti. Uspešni forenzički revizori su dobri poznavaoци metoda otkrivanja kriminalnih radnji. Oni poznaju načine njihovog izvršavanja, kao i karakteristike različitih šema, što im omogućava da uspešno sprovedu svoje istrage. Oni moraju da shvate znake upozorenja koji su

indikativni za kriminalne radnje, a pod tim znacima se podrazumevaju promene u načinu života, promene u ponašanju, pritužbe od ostalih zaposlenih i sl.

Da bi se kriminalne radnje sprečile, otkrile ili istražile, neophodno je razumevanje različitih vrsta kriminalnih radnji, kao što su korupcija, protivpravno prisvajanje sredstava i lažno finansijsko izveštavanje.

Računovodstvo, revizija i finansije daju svoj doprinos u razjašnjavanju činjenica i okolnosti koje za posledicu mogu imati ili već imaju sudski postupak. One to čine kroz forenzičko računovodstvo i forenzičku reviziju koje bi trebalo da u okviru finansijske teorije i prakse zauzmu mesto koje im stvarno i pripada.

Citirani radovi

IAA. (2009, January 01). *International Professional Practices Framework (IPPF)*. Retrieved from The Institute of Internal Auditors: <http://www.iaa.org.au/technicalresources/professionalGuidance.aspx>

Milojević, D. (2011). *Finansijska revizija i kontrola*. Beograd: Beogradska poslovna škola visoka škola strukovnih studija.

Nićin, N., Samardžić, M., & Pušara, N. (2011). *Teorija i analiza bilansa*. Beograd: Nauka i društvo.

Petković, A. (2011). Tehnike sačinjavanja lažnih finansijskih izveštaja. *Računovodstvo i revizija*.

Datum prve prijave: 09.12.2014.

Datum prijema korigovanog članka: 26.11.2015.

Datum prihvatanja članka: 11.12.2015.

Kako citirati ovaj rad? / How to cite this article?

Style – **APA Sixth Edition:**

Nićin, N., Trnavac, D., & Đuričić, M. (2016, januar 15). Finansijski izveštaji - nezakonitosti i greške. (Z. Čekerevac, Ur.) *FBIM Transactions*, 4(1), 69-76. doi:10.12709/fbim.04.04.01.08

Style – **Chicago Sixteenth Edition:**

Nićin, Nevanka, Dragana Trnavac, i Milan Đuričić. 2016. „Finansijski izveštaji - nezakonitosti i greške.“ Urednik Zoran Čekerevac. *FBIM Transactions* (MESTE) 4 (1): 69-76. doi:10.12709/fbim.04.04.01.08.

Style – **GOST Name Sort:**

Nićin Nevanka, Trnavac Dragana i Đuričić Milan Finansijski izveštaji - nezakonitosti i greške [Časopis] // *FBIM Transactions* / ur. Čekerevac Zoran. - Beograd : MESTE, 15 januar 2016. - 1 : T. 4. - str. 69-76.

Style – **Harvard** Anglia:

Nićin, N., Trnavac, D. & Đuričić, M., 2016. Finansijski izveštaji - nezakornitosti i greške. *FBIM Transactions*, 15 januar, 4(1), pp. 69-76.

Style – **ISO 690** Numerical Reference:

Finansijski izveštaji - nezakornitosti i greške. Nićin, Nevanka, Trnavac, Dragana i Đuričić, Milan. [ur.] Zoran Čekerevac. 1, Beograd : MESTE, 15 januar 2016, *FBIM Transactions*, T. 4, str. 69-76.